

« قرض الحسنه در قرآن »

علی صابری (a.saberi@bankmellat.ir)

کارشناس مرکز تحقیقات و برنامه ریزی بانک ملت

قرض الحسنه به عنوان یکی از اشکال سپرده گذاری و اعطای تسهیلات در نظام بانکی کشور می باشد. سپرده های قرض الحسنه یکی از منابع مهم بانک را تشکیل می دهند و از سوی دیگر تسهیلات اعطایی از محل این سپرده ها برای مشتریان، خصوصا اقشار کم درآمد یا افراد با نیاز ضروری اهمیت ویژه ای دارد. اگر چه رقابت بانک ها در جذب منابع قرض الحسنه با ابزار قرعه کشی در برخی موارد دچار انحراف شده و فلسفه اصلی را به فراموشی سپرده، اما ویژگی های فرهنگی و مذهبی جامعه هم چنان پذیرای مشارکت در امور خیر و حتی بدون انتظار دریافت پاداش مادی است. لذا در کوران جوایز متنوع و رنگارنگ بانک ها و حتی موسسات مالی و اعتباری، بازخوانی پرونده دینی قرض الحسنه به عنوان یکی از ابزارهای اقتصادی جامعه اسلامی در سطح جامعه بدون شک بی تاثیر نخواهد بود.

در قرآن کریم، حداقل شش بار و به طور صریح به قرض الحسنه اشاره شده است و این عمل خیر در قالب یک برنامه خودسازی، در ردیف اعمالی همچون نماز، روزه و زکات قرار گرفته است:

۱. سوره بقره، آیه ۲۴۵: «کیست که خدا را قرض الحسنه دهد تا خدا بر او چندین برابر

بیفزاید؟ و خداست که می گیرد و می دهد و همه به سوی او بازگردانده می شوید»

در خصوص میزان پاداشی که خداوند در قبال این کار خیر اعطا می فرماید، بر اساس شان نزول آیه که به داستان ابوالدحداح انصاری و ماجرای انفاق یک باغ از سوی او برمی گردد، دو برابر تعیین گردیده. اما «یضاعفه» (در متن عربی آیه) به معنی دو برابر نیست بلکه چندین برابر را نیز شامل می شود.^۱

۲. سوره مائده، آیه ۱۲: «... و خدا بنی اسرائیل را گفت که من با شما هرگاه نماز به پا دارید

و زکات بدهید و به فرستادگان من ایمان آورید و آن ها را یاری کنید و خدا را قرض نیکو

دهید، در این صورت گناهان شما بیامرزم و شما را در بهشتی داخل گردانم...»

«قرض در اصل به معنی قطع کردن و بریدن است و چون با واژه حُسن همراه شود، اشاره به جدا کردن مال از خویشتن و دادن در راه خیر است.»

۳. سوره حدید، آیه ۱۱: «آن کیست که به خدا قرض نیکو دهد تا خدا بر او چندین برابر

گرداند و او را پاداشی با لطف و کرامت باشد.»

۴. سوره حدید، آیه ۱۸: «همانا مردان و زنانی که در راه خدا صدقه و احسان کنند و به خدا

قرض نیکو دهند احسان آن ها را چندین برابر سازد و پاداش با لطف و کرامت نیز خواهند

داشت.»

۵. سوره تغابن، آیه ۱۷: «اگر به خدا قرض نیکو دهید خدا برای شما چندین برابر گرداند و هم از گناه شما در گذرد و خدا بر شکر و احسان خلق، نیکو پاداش دهنده است و بسیار بردبار است»

۶. سوره مزمل، آیه ۲۰: «... پس در هر حال آن چه میسر باشد به قرائت قرآن پردازید و نماز به پا دارید و زکات مالتان بدهید و به خدا قرض نیکو دهید...»

نکته ۱: در برخی تفاسیر قرض الحسنه را انفاق در راه خدا تعبیر نموده اند اما نکته حایز اهمیت در این است که در آیات فوق الاشاره، قبل یا بعد یا در همان آیه به اسم و فعل انفاق صراحتا اشاره شده است و چه لزومی دارد که مجددا تکرار شود. از سوی دیگر در برخی آیات پاداش انفاق تا هفتصد برابر ذکر شده اما در خصوص قرض الحسنه عدد و رقم کمی مشاهده نمی شود.

نکته ۲: در تمامی آیاتی که اشاره شد، می فرماید: «به خدا قرض نیکو دهد! حال آن که خداوند متعال بی نیاز مطلق است.» اما این تعبیر بیانگر لطف و کرم بی حد و حصر پروردگار متعال است. چنان که در آیه ۷ سوره حدید می خوانیم، انسان به عنوان نماینده خدا معرفی می شود و حالا خداوند از نماینده خود استقراض می کند، آن هم با سودی فراوان. حضرت علی (ع) در این خصوص می فرمایند: «خداوند از شما درخواست قرض کرده در حالی که گنج های آسمان و زمین از آن اوست و بی نیاز و ستوده، می خواهد شما را بیازماید که کدام یک نیکوکارترید» (نهج البلاغه)

نکته ۳: بازپرداخت قرض الحسنه: هر چند طبق دستور شرع مطالبه قرض الحسنه در صورت ناتوانی قرض گیرنده در بازپرداخت جایز نیست اما چنان چه رابطه داین و مدیون را در قرض الحسنه متصور شویم، خداوند در سوره بقره آیه ۲۸۲ می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید، هنگامی که بدهی مدّت داری (به خاطر وام یا داد و ستد) به یک دیگر پیدا کنید، آن را بنویسید! و باید نویسنده ای از روی عدالت، (سند را) در میان شما بنویسد...» و حتی در آیه ۲۸۳ به دریافت وثیقه و لزوم پرداخت به موقع دیون اشاره می فرماید.